

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Евгения Вучева, Софийски Университет „Св. Климент
Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

Заповед № Р33-2845 от 10.06.2019 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий
Хилендарски" (ПУ)

Област на висше образование: 2.Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Романски езици (Лексикология – испански език)

Докторска програма: Романски езици

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Автор: ас. **РАЙНА ВАСИЛЕВА ТАНЧЕВА**, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Романистика и германистика“

Тема: „Номинална суфиксация в испанския и българския език (съпоставка и анализ)“

Научен ръководител: проф. д.ф.н. Иван Вълчев Кънчев

Общо описание на представените материали

Представеният от Райна Танчева комплект материали е в съответствие със ЗРАСРБ, Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, както и със специфичните изисквания на Филологическия факултет на ПУ за участие в настоящата процедура. Докторантката е приложила документи за представянето на резултатите от изследването си – 13 публикувани статии и справка за 11 участия (със съответните сертификати) в престижни научни форуми.

Кратки професионални данни за докторанта

Райна Танчева завършва бакалавърската си степен по испанска филология (2001) и магистърска програма „Езикознание и превод“ (2003) в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 2007 г. е асистент по практически испански език в ПУ.

Актуалност на темата и на поставените цели и задачи

Представеният дисертационен труд с общ обем от 226 стр. е сериозно съпоставително изследване, основано на най-съвременните теоретични постановки в областта на словообразуването, като същевременно предлага и надеждна рамка за практическото приложение на получените резултати в чуждоезиковото обучение. Структурата на работата отговаря напълно на нейния замисъл – състои се от увод, четири глави, заключение, едно приложение с разработена система от упражнения по словообразуване, 4 приложения, които представят в табличен вид и по азбучен ред инвентара на испанските и българските словообразователни номинални суфикси, и библиография. За основен метод на изследването удачно е избран съпоставителният метод.

В краткия **Увод** авторката представя темата на дисертацията си, обосновава нейната актуалност с липсата на разработки, посветени на словотворческите особености на двата езика, като посочва и основната си цел – да установи „типологичните сходства и различия между испанския и българския език в рамките на различните класове съществителни имена, образувани чрез суфиксация, следвайки формални, семантични и функционални критерии“. Посочената цел налага поэтапното решаване на някои основни задачи, които бих преформулирала в три посоки: съпоставителен анализ на словообразователните именни суфикси в испанския и българския език; извеждане на съответните основни словообразователни модели; дидактическа приложимост на постигнатите резултати.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Трудът се разполага в пресечната зона между морфология и лексикология, а това задължава изследователят да „отсее“ съвсем целенасочено онези теоретични постановки, които ще му позволят да възприеме една удачна методология, за да реши проблемите, които поставя с дисертацията си. Това е и предметът на **Първа глава**, озаглавена „Обща (бих допълнила *теоретико-методологическа*) рамка“. Съвсем уместно г-жа Танчева посвещава специално внимание на актуалното състояние на описвания научен обект, като поставя на преден план въпроса за словообразуването като езиковедска дисциплина и за мястото му в системата на езика, представя съществителното име като лексикална и категориална езикова единица, отделя подобаващо място на дефинициите и класификациите на суфиксите от формална и съдържателна гледна точка, на значението на

словообразователната продуктивност за развитието на езика. Без да се отричат диахронните проекции, изследването е поставено на ясна дескриптивна синхронна основа, като описанието се разполага на равнищата на системата и на нормата на испанския и на българския език, а съпоставителният анализ и някои от неговите резултати – на равнището на типологичните прилики и разлики между двата езика, макар че тези разграничения не са уточнени изрично от авторката. Отдавам липсата на подобно прецизиране на границите на обекта на изследване на стремежа на г-жа Танчева да обхване възможно най-широк спектър от въпроси, свързани с темата на дисертацията, което крие два риска – от една страна, да не се открие достатъчно ясно зададената теоретико-методологическа рамка (каквото е случаят с уточняването на структурните равнища, на които ще се работи); от друга страна, да се приведат някои бележити и безспорни теоретични постановки, които обаче невинаги имат пряко отношение към аргументацията на тезата (напр. връзката между исторически и функционален език, между синхрония и диахрония, функционалните аспекти на езиковото значение, функционалните аспекти на съществителното име и пр.). Съвсем правилно авторката ще заложи на структурно-функционалния подход при описанието на различните номинални суфикси и ще ги представи като аломорфи на едно и също функционално съдържание, като уточни, че ги тълкува както като формални варианти на един и същ суфикс, така и като набор от морфеми, които актуализират едно и също съдържание (стр. 43). Тази непротиворечиво изведена формално-съдържателна перспектива би могло да се допълни и със споменатата от г-жа Танчева възможност (по-горе, пак там) един и същ суфикс да участва в различни серии от аломорфи, в които ще изразява различни съдържания – лице, място, инструмент (напр. *съюзник*, *рудник*, *проводник*), защото, погледнато от тази по-широка теоретична перспектива, подобна констатация извежда на подобаващо място инструменталната функция на езика изобщо: ако първите две постановки се отнасят до солидарните отношения между форма и съдържание в езика, третата насочва към инструменталния характер на суфикса, т.е. към морфемното му съдържание на инструмент, който може да изпълнява различни функции. За да изработи една последователна и издържана докрай схема за класификация на суфиксите, авторката се спира на едни от най-спорните въпроси относно границите на лексикалната основа (примитивна дума, корен, основа, лексема), функционалния статус на суфикса, тълкуването на интерфикса като формален или съдържателен елемент при

словообразуването. Смятам, че посочената схема би била още по-убедителна, ако в структурата на производната дума се открие едно принципно семантично двучленно отношение – между основата, носител на категориалното значение, и приписвания ѝ признак за лице, място, инструмент и пр., изразяван чрез словообразователните суфикси.

Позоваването на множество авторитетни и съвременни библиографски източници е определено достойнство на работата, което не може да бъде подминато. Някои терминологични разминавания, като напр. *афикси* и *окончания*, които от функционална гледна точка би било по-удачно да се определят като *деривативни* и *флексивни* морфеми (стр. 46), отдавам именно на обширната библиография, в която съвсем естествено се използват различни концептуални парадигми. Приведена е и оригиналната функционална схема на Е. Косериу за словообразуването, която г-жа Танчева прилага много ефикасно в конкретния анализ на суфиксите; дори мисля, че тя би могло да се приложи успешно и при класификацията им, тъй като оценъчните суфикси са инструменти единствено на операцията модификация, докато не оценъчните служат и на трите вида словообразователни операции, като изграждат „модифицирани“, „развити“ и „пролексематични“ парадигматични структури от втори разред (по терминологията на Косериу).

Втора глава представлява едно изключително обстойно описание на словообразователните суфикси в седем групи съществителни имена в испанския и в българския език, обособени като категориални класификатори по семантичен признак: *nomina agentis*, *nomina qualitatis*, *nomina actionis*, *nomina resultativa*, *nomina instrumenti*, *nomina loci*, *nomina collectiva*. Детайлните наблюдения върху комплексните формално-съдържателни характеристики представят нагледно огромния словообразователен потенциал на номиналните суфикси. Г-жа Танчева изгражда една стройна схема, като представя всеки формант (с присъщите му аломорфи), която прилага последователно към целия инвентар от суфикси, използвани във всеки от посочените класове съществителни имена. Искам специално да подчертая, че тази схема е сериозно обмислена и тя не се свежда до формалната инвентаризация на наличните езикови инструменти, а разгръща описанието към всички възможни формални, структурни и функционални характеристики на номиналните суфикси, към общи езикови явления, като архилексема, синкретизъм, омонимия, полисемия, езикова компетенция, нагласи и предпочитания на двете културно-

езикови общности и пр. Приносна е и пределно ясната систематизация на приликите и отликите, която авторката извежда в края на всеки раздел, където конкретните данни, които е събрала при описанието на равнището на системата и на нормата в испанския и в българския език поотделно, са обобщени в стойностни заключения относно възможната типологизация на деривационните модели, следвани в двата езика. Единичните бележки, които бих могла да отпраща по тази част, са свързани с някои терминологични неточности – с чието отстраняване би спечелил иначе изрядният текст, – като не съвсем ясното съотнасяне на явленията *омонимия* и *полисемия* (стр. 68), употребата на *смисъл* вместо *значение* на думата (стр. 101), а *неправилността на деривационните модели* (стр. 59, 89, 82, 92, 103, 107, 112) би било по-удачно да се тълкува като *вариативност*, която зависи от морфонологични фактори, тъй като морфонологичните варианти са аломорфи на едно и също функционално съдържание, както впрочем се уточнява в теоретичната част на изследването (стр. 43).

Трета глава описва словообразователните механизми при оценъчните производни съществителни, като последните са подразделени отново по семантичен признак на умалителни, уголемителни и пейоративни названия. Всъщност тази сфера дава възможност оценъчните производни имена да се представят в две плоскости: от една страна, като резултат от деривационен процес (което авторката е направила усърдно, системно и методично), и от друга, като израз на номинативната функция на езика, което би позволило да се осмислят както явното им количествено референциално значение (денотация), така и квалифициращата им стойност (конотация). Именно при оценъчните производни съществителни би могло резултатите от анализа да се формулират в най-чист вид в три аспекта: формален (структурни особености); семантичен (категориална лексикална основа и определящи признаци на съответните оценъчни компоненти); функционален (денотативни/конотативни функции). И тук последователно проведенният анализ представя пълния инвентар от наличните в двата езика инструменти и разкрива цялостната картина на референциалните им възможности – в посока на количественото представяне на съществителното и на потенциалните квалифициращи нюанси на словообразователните суфикси (положителни, отрицателни, иронични, снизходителни и пр.). Компетентните съпоставителни коментари отчитат приликите и различията, които разкриват специфични етнокултурни нагласи, а това е напълно в духа на разбирането за

езиковите знаци като носители на информация за културата, бита и светогледа на дадена общност.

Четвърта глава е с безспорна приложимост в чуждоезиковото обучение по две основни причини – предложеният набор от структурни упражнения за изучаващите испански език и четирите таблици, които представят по азбучен ред целия набор от 94 български и 85 испански словообразователни суфикси, извлечен от предходните глави. Намирам, че тази обобщена извадка за неоценъчните и оценъчните суфикси в двата езика, съдържаща данни за лексикалната основа, значението на суфикса и илюстративни примери, е особено полезна със степента си на информативност. Изработени изключително прецизно, посочените таблици представят в синтезиран вид цялостното описание от предходните две глави, като предлагат една изчистена картина на номиналните суфикси в двата езика.

Заключението обобщава и надгражда изведените частични изводи, формулирани в края на всяка глава, като систематизира във възможно най-висока степен постигнатите резултати.

Библиографията е впечатляваща с актуалността си и с целесъобразно подбраните автори и произведения.

Авторефератът отразява вярно и пълно съдържанието на дисертацията. Представянето на основните идеи на български език – при условие че текстът на основния труд е на испански език – е несъмнено предизвикателство, с което г-жа Танчева се е справила успешно, като се е постарала да се доближи в максимална степен до утвърдените термини в българската езиковедска традиция, но все пак – както при всеки текст – винаги би могло да се търси по-удачно решение; напр. още в превода на заглавието на дисертацията лично аз бих предпочела „Номинална суфиксация в испанския и българския език (съпоставителен анализ)“, вместо предложеното („анализ и съпоставка“).

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам напълно посочените приносни моменти в Автореферата.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Авторската справка за публикациите съдържа 13 статии, публикувани през последните десет години в авторитетни научни издания (10 у нас и 3 в чужбина), което е

още едно убедително свидетелство за постоянството и сериозния интерес на авторката към темата.

Критични бележки и препоръки

Бележките и препоръките в теоретичен план към различни части на дисертацията съвсем не омаловажават постигнатото. Напротив, отправих ги, защото оценявам високо достойнствата на труда и се надявам, че те биха могли да поставят въпроси за размисъл и при бъдещи разработки по темата. Оставям на г-жа Танчева правото да прецени дали и доколко да се съобрази с тях при подготовката на текста за печат.

Заключение

Представеният за публична защита дисертационен труд се характеризира с осмислена концепция, обстойно и прецизно описание, пределна яснота на изложението, както и с позоваването на много авторитетни и съвременни библиографски източници. Зад постиженията му стои усърден труд, постоянство и отговорност към изследователската работа.

Посочените качества на дисертационния труд ми дават основание да предложа на уважаемото Научно жури да гласува положително за присъждането на Райна Танчева на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология – Романски езици (Лексикология – испански език), което и аз ще подкрепя убедено с вота си.

17 юни 2019 г.

Рецензент:

/проф. д.ф.н. Евгения Вучева/